3) навчально-просвітницьку діяльність.

Запропоновані напрямки екологічної діяльності сприяють упровадженню неперервної екологічної освіти, формуванню наукового світогляду, викликають стійке бажання подолати екологічні проблеми, активізують участь у природоохоронному русі; змушують школярів уважно придивлятися до того, що відбувається навколо. Тому в умовах державного становлення України одним із пріоритетних завдань національної школи є прищеплення майбутнім господарям країни загальнолюдських цінностей у ставленні до природи, забезпечення їх науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, залучення до активної діяльності з охорони і поліпшення природного довкілля.

Використані джерела

1. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення. *Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю.* К.: Знання України, 2016. С. 253–258.

2. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: монографія. К.: Луганськ: Альма-матер, 2016. 540 с.

3. Сідоренко Л.І. Аксіологічні аспекти сучасної екології. *Практична філософія*. 2017. № 3. С. 22-29.

4. Сталий розвиток суспільства: роль освіти: путівник / В. Підліснюк, І. Рудик, В. Кириленко, І. Вишенська,О. Маслюківська; за ред. В. Підліснюк. К.: Вид-во СПД «Ковальчук», 2015. 88 с.

5. Тарасенко Г., Шевченко И. Экологизм педагогических идей и его реализация в образовательном пространстве Украины. *Topical issues of the development of modern science.* Sofia, Bulgaria. 15-17.01.2020. S. 903-913.

6. Шумілова А.В. Екологічна освіта. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна.* Серія «Екологія». 2018. Вип. 13. С. 104-111.

УДК 374.016:502/504

Орловська Я.Г. – студентка спеціальності 101 "Екологія", ступеня вищої освіти "Магістр" КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти".

Науковий керівник: **Тарасенко Г.С.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти".

ЕМПРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ І ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА В РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Анотація. *Екологічне просвітництво в розвитку особистості сьогодні займає чільне місце. Розпочинати екологічне виховання потрібно якомога раніше.*

Ключові слова: *екологічне просвітництво, екологічне виховання, молодші школярі.*

Abstract. *Today, environmental education occupies a prominent place in personality development. It is necessary to start environmental education as early as possible.*

Key words: *environmental education, environmental education, younger schoolchildren.*

Постановка проблеми. В даний час питання екологічного просвітництва розглядаються багатьма педагогами. Найбільш сприятливим для цього є молодший шкільний вік.

За результатами дослідження групи молодших школярів ми можемо охарактеризувати нестійким ставленням до природи. У групі діти схильні говорити про цінності природи, проте діяльність і інтерес їх не направлений до природних проблем – це відношення спостерігається у 80% дітей. 12% дитячого колективу демонструють байдужість до проблем природи і природи як цінності, і лише у 8% виявляються розуміння цінності природи, почуття її краси, і бажання берегти навколишній світ За підсумками первинної діагностики, ми охарактеризували групу молодших школярів. У ній, коло дитячих інтересів досить вузьке, діти не виявляють допитливість, їх не цікавлять закони навколишнього світу і природи. Вони схильні говорити про цінності природи, але таке ставлення неусвідомлене ними і не проявляється в практичних прагненнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням теорії і практики формування відповідального ставлення школярів до природи присвячені праці Г. Білявського, В. Бродвія, О. Мудрака, Л. Нємець, О. Плахотнік, Н. Пустовіт, Г. Пустовіта, С. Совгіри, Г. Тарасенко, Д. Трайтака та ін.

У контексті вивчення екологічної освіти як одного із напрямків формування екологічної культури досліджували Л. Білик, І. Мазур, С. Глазачев, О. Козлова, О. Тавстуха, В. Горлачов, Н. Дежнікова та інші. Виявлення змістовних, структурних характеристик екологічного світогляду, екологічної свідомості, мислення як факторів кардинальної зміни ставлення людини до природи вивчали Е. Гірусов, Є. Чердимова, С. Дерябо, В. Ясвин, ін.

Систему безперервної екологічної освіти досліджували Н. Дементьєв, О. Попова, Ю. Міхальченко, В. Крисаченко, М. Хилько. Дослідники розкрили основні категорії екології як цілісного знання про життя, а також структуру та основні принципи функціонування екологічних систем.

Результати виконаних досліджень засвідчують, що, звертаючись до проблем природи, діти готові реалізовувати екологічну діяльність у прагматичних цілях, тобто задля досягнення власного благополуччя і отримання необхідних людині природних ресурсів. У центрі такого ставлення до природи стоїть людина та її потреби, а проблеми екології не цікавлять як такі. Можна говорити, про те, що природа не є для учнів цінністю і джерелом естетичних почуттів, природа тут об'єкт і джерело ресурсного використання.

Таке ставлення дітей безсумнівно наражає на небезпеку їхню екологічну свідомість і засвідчує актуальність системної екологічної освіти.

Мета статті – презентація результатів емпіричного дослідження ролі і значення екологічного просвітництва в розвитку молодшого школяра.

У зв'язку з позначеними вище проблемами в ставленні учнів до природи нами було складено і апробовано програму формування екологічної культури молодшого школяра.

В ході реалізації програми нами були відзначені деякі особливості щодо створення умов для екологічного просвітництва дітей цієї вікової групи:

- створення живого куточка,
- туристичні зльоти і походи,
- екологічні бесіди,
- суботники,
- вивчення екологічних проблем рідного краю,
- тренінгові форми роботи,
- робота з батьками.

В умовах початкової школи на перше місце в урочній та позаурочній діяльності висувається як цілі програми розвиток ціннісних орієнтацій: природи, здоров'я, екологічної культури, екологічно безпечної поведінки, спрямованих на збереження здоров'я і забезпечення екологічної безпеки людини та природи. Так, в ході цього процесу формується особистий досвід самообмеження у вирішенні ключового протиріччя екологічної свідомості цього віку «хочу – не можна» і його емоційного переживання [12].

Ефективними форми організації позаурочної діяльності в програмі є розвивальні ситуації ігрового і навчального типу з дітьми.

Рекомендовано організовувати роботу з дітьми з формування екологічної культури, здорового і безпечного способу життя за наступними напрямами:

- психологічне просвітництво з проблем екології;
- реалізація додаткових освітніх курсів;
- організація просвітницької роботи з родиною [3].

За результатами кількісного аналізу пілотного експерименту розподіл у групі опитаних учнів є наступним:

- Естетичний тип - 11 школярів;
- Когнітивний тип - 6 учнів;
- Прагматичний -5 осіб;
- Практичний - 3 школяра.

За підсумками формувального етапу експерименту в групі змінився тип мотивації до екологічної діяльності. Так, екологічна діяльність на основі прагнення до пізнання природи становить 24%, на основі мотивації щодо

порятунку природи і отримання практичного досвіду – 20%, мотивації до отримання благ і ресурсів природи становила тепер лише 12%. Домінувальним є естетичний тип мотивації у 44% дітей. Відзначимо, що важливими змінами в розвитку екологічної культури є актуалізація прагнення школярів в пізнанні законів природи, а також в потязі до естетики природи, що засвідчує безпосередньо розвиток екологічної культури молодшого школяра.

Діагностуючи сферу дитячих інтересів, розподіл їх в групі вийшов таким:

- Математичні і технічні: 7 осіб
- Гуманітарна сфера: 12 учнів
- Комунікативні інтереси: 7 осіб
- Природознавство і природа: 18 школярів
- Фізкультура і спорт - 4 учні
- Художньо-творча діяльність: 9 осіб

За результатами діагностики ми бачимо, що інтереси дітей становить сфера природознавства і природи в найбільшій кількості (72%), також діти більше цікавляться художньо-творчою діяльністю (36%).Інші показники залишилися без змін (гуманітарна сфера – 48%, математика і техніка – 28%, комунікація – 28%, фізкультура і спорт – 16%).

Тепер до сфери інтересів молодштх школярів увійшли 4 з 6 сфер. Значущою сферою стало вивчення природознавства, а також спостерігається розвиток інтересу до художньої діяльності. Ми можемо констатувати те, що, розвиток дитячого інтересу до природи та навколишнього середовища, сприяв розвитку інтересів до художньої діяльності, - актуалізував пошук естетичного в світі. Це позитивно вплинуло на розвиток молодшого школяра.

За результатами діагностики за допомогою особистісного тесту Глазачева С. нами були отримані наступні результати:

- 0 учнів, які демонстрували байдужість до проблем природи і природи як цінності;

- 7 учнів відзначили, що по-різному ставляться до природи. Іноді під соціальним тиском схильні давати оцінку природі як значущій у їх житті, при цьому часто не демонструють надалі ціннісного ставлення до природи;

- 18 осіб демонстрували любові і повагу до природи, а також виявили у відповідях прагнення до екологічної діяльності.

Школярі демонстрували ціннісне ставлення до природи і прийняття природи як об'єкта краси. Спостерігалось прагнення до турботи про природу, пізнання навколишнього світу і любові до природи, розуміння взаємозв'язку між людиною і природою у 72% опитаних. Повністю відсутня байдужість до природи у 28% учнів, але виявлене ставлення до природи формується в залежності від ситуації, тобто під впливом батьківських і педагогічних

установок, соціуму.

За підсумками контрольного експерименту були виявлені зміни в показниках мотивації до екологічної діяльності, ставлення і інтересу до природи. Для оцінки статистичної значущості змін, що відбулися в групі, за підсумками формувального етапу експерименту нами був використаний математичний критерій Т-Вілкоксона, спрямований на діагностику змін в групі. Ми оцінювали зміни за шкалою інтересів до природознавства і природи (методика «Палітра інтересів» і зміни ставлення до природи за методикою «Особистісний тест»). Отримане емпіричне значення знаходиться в зоні значущості. Таким чином, математичний аналіз даних засвідчив значущість отриманих результатів у порівнянні з даними до проведення формувального впливу на свідомість учнів.

Висновки. Екологічне просвітництво має велике значення в екологізаційії свідомості молодших школярів і повинно здійснюватися на основі системності і безперервності.

Використані джерела

1. Варениченко А.Б. Формування ціннісного ставлення до природи на уроках милування. *Еврика*. 2015. № 1(1). С. 14–17.

2. Варениченко А.Б., Мелаш В.Д. Випереджаюча екологічна освіта для сталого розвитку: теорія та практика: навч. посіб. Рига, 2018. 72 с.

3. Екологізація освітнього простору сучасної загальноосвітньої школи: монографія / Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова, Г. Тарасюк, Ю. Солобай. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 154 с.

4. Тарасенко Г.С. Естетична цінність природи в системі стратегічних орієнтирів екологічного виховання. *Педагогіка і психологія.* 2008. № 1. С.173-178.

УДК. 373.3

Постова Н.В. – студентка спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник: **Тарасенко Г.С.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

МЕТОДИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Анотація. *У статті розглянуто методичні шляхи формування екологічної компетентності здобувачів середньої освіти, які використовує вчитель під час вивчення природознавства, географії, біології та позаурочний час. Проаналізовано оновлені навчальні програми на наявність в їхньому змісті екологічної складової. Проведений аналіз*